

— Migrační pohyby Romů¹ ve Francii: poslední francouzští nomádi

Obyvatelé předměstí Saint Laurent na levém břehu Sainy, ležícímu proti Maconu, budou jistě ještě dlouho vyprávět o podívané, která se naskytla dne 24. srpna 1419. U bran města se zastavila „horda“ (jak je uvedeno v pramenech) o počtu přibližně sto dvaceti mužů doprovázených koňmi. „Byli to lidé strašlivého zjevu; oni i jejich koně se rozložili na polích jako zvířata.“

První setkání

Skupinu vedl jistý André, který si říkal „vévoda z Malého Egypta“. Přicházela ze Savojska, tedy ze Svaté říše římské, kde její vůdce obdržel ochranné glejty, nařizující přijmout jej i jeho lidi. Macon sice závisel na Království francouzském, ale jeho představitelé – jako v mnoha dalších městech – těmto cizincům, které už tehdy podezřívali z nekalých činností, nabídli stravu a nápoje. André odtáhl v čele své tlupy směrem ke Rhône a Provinci (v říjnu byli u Sisteronu). O dva roky později udivovali „cizinci z egyptské země“ obchodníky z Arrasu, Monsu a Tournai, když se objevili v blízkosti flanderských a hegenavských měst. Tito lidé, žijící částečně z podpory veřejnosti, se ukázali být vynikajícími koňskými handlíři. Jejich ženy mimo to vládly uměním předpovídat budoucnost a schopností šikovně se vloudit do domů. Na počátku 15. století se „Egyptané“ či „*Bohémiens*“² (podle doporučujících dopisů, které měli z Čech) hodně přesunovali; brázdili všemi směry Francii, Švýcarsko a Itálii. V této době se Evropa ocitá uprostřed bojů: Turci stojí u bran Konstantinopole, Angličané a Francouzi pokračují ve válce, která bude trvat sto let. Romské rodiny, putující od města k městu, tvoří předvoj jiných skupin, které budou později děsit, svádět i vzbuzovat zvědavost části usedlé populace.

1 V orig. „*Tsiganes*“. Ve francouzském akademickém úzu se slovo „*Tsigane*“ (k nelibosti některých představitelů romského hnutí) používá jako neutrální výraz, pro převod do češtiny volíme, vzhledem k historicky negativním konotacím výrazu „Cikán“ a vzhledem k zavedenému českému akademickému úzu, výraz „Rom“. (pozn. red.)

2 Od „*la Bohème*“ = Čechy. Jako historický termín ponecháváme v původním znění. (pozn. red.)

| Jacques Callot: Romské společenství | (z roku 1621) |

O století později se objevují rané formy příznačného odmítání Romů. Ve Francii se první královská nařízení týkala pouze rouenského okrsku: 27. července 1504 obeslal Ludvík XII. čtyři místní vikomty s požadavkem, aby ze svého území vyhnali „ty, kterým se říká či se jmenují Egypťané“. To je však jen prvním článkem řetězu podobných událostí. Obyvatelstvo počíná ukazovat svou nevlídnou tvář těm, kteří ohrožují jeho majetek, a někteří guvernéri z vlastní iniciativy vyhánějí Romy ze svých provincií. V roce 1539 František I. vyhláší a nařizuje, že: „Od nynějška nesmí žádná z vyjmenovaných společností a shromáždění tak řečených *Bohémiens* nijak vstoupit, vniknout či pobývat v našem království, ani jinak přestoupit naše příkazy, ani jej navštěvovat žádným ze způsobů jako dosud.“ Ale *Bohémiens* v zemi nadále přebývali i přes vůli královského dvora a byli dokonce vzati pod ochranu panovníkova příbuzného. Tato rozporuplná situace se mění za Ludvíka XIV., během jehož vlády se zákony zaměřené proti *Bohémiens* zpřísní. „Královské prohlášení vynesené proti *Bohémes* a těm, kteří jim poskytují ochranu“ přijaté 11. července 1682, dovršilo soubor vyhlášek nařizujících vypuzování a trestání, jež donutily Romy kočovat jen v malých skupinkách. Vzhledem k tomu, že podobná opatření byla zavedena také v sousedních zemích, objevil se nový fenomén: zvýšená koncentrace Romů v obtížně přístupných pohraničních oblastech.

V roce 1793 se Království francouzské kácí pod náporu revoluce, ale *Bohémiens* s ním nemizí... Stejně tak nemizí ani perzekuce namířené proti nim. Spolu se vznikem průmyslové společnosti se množí ústrky, úřední šikana i všemožná omezení a pro velký počet Romů se stá-

3 Asociace francouzských mrzáků

vají denním chlebem. Koncem 19. století je různými úmluvami se sousedními státy změněn průběh francouzské hranice. Kočovníci, kteří do země vstoupili ilegálně, ale kteří provozují určitá povolání, a proto je nelze zařadit mezi tuláky, jak nás zpravuje text z 29. června 1889, musí být vytlačeni až na hranici okresu a odsud, od departementu k departementu, až na sám kraj země. 20. března 1895 je po celé zemi organizován vládní soupis *Bohémiens* a kočovníků. Buržoazní poslanci a významní občané regionů stupňují tlak. Je vynalezen nový způsob, jak se s Romy vypořádat: obvinění z kradení dětí. V roce 1910 propaguje během zasedání Poslanecké sněmovny jistý M. G. Berry rozšíření *l'Association des Estropiés français*³: „Lidé bez svědomí, prosti jakékoli mravnosti, z velké části kriminální pohlaví, nestálí kočovníci ze všech koutů světa, Cikáni mimo zákon, vláčejí s sebou tlupy dětí, většinou najatých či přímo ukradených jejich nešťastným matkám [...], navlečou je do špinavých hadrů a nutí je natahovat ruce, neboť dobře vědí, že srdce se snadno obměkčí při pohledu na ubohé dítě.“

Zákon z 16. července 1912, upravující pohyby kočovníků a výkon jejich povolání, je porušením francouzského veřejného práva. Zavádí způsoby identifikace (zejména antropometrický průkaz pro každou osobu od 13 let věku) a prostředky kontroly (například povinné vízum k tomuto průkazu pro příjezd či opuštění obce, ve které se osoba na čas zdržovala). Mezi léty 1939 a 1946 jsou kočovníci internováni v téměř sedmdesáti táborech. Některé rodiny nacisté odvezou do vyhlazovacích táborů v Německu a ve střední Evropě (v letech 1942 až 1945 bylo zmasakrováno přes 500 000 Romů, většina z nich v koncentračních táborech). Text z roku 1912 nahradil zákon ze 3. ledna 1969, upravující výkon kočovných povolání a činnost osob pohybujících se po Francii bez stálého bydliště. Ale i ten je motivován stejně jako předchozí zákonná norma: předpokladem, že kočovníci představují nebezpečnou vrstvu obyvatel, kterou je nezbytné identifikovat a kontrolovat její aktivity.

V každém případě byl tento nový zákon přijat v širším kontextu přístupu státní moci ke kočovníkům. Od roku 1968 povzbuzuje oběžník Ministerstva vnitra města ke zřízení „parkovišť“ pro kočovníky. Účelem je přimět Romy k pozvolnému dobrovolnému usazení tím, že jim stát poskytne možnost přestat kočovat a v dobrých podmínkách získat zkušenost s pohodlím života na jednom místě. Během několika let tak jsou asi v šedesáti lokalitách pro parkování kočovníků vyčleněna velká území, následně doplněná, po pozitivní zkušenosti v Grenoblu, o další malé rodinné pozemky. Některé z nich jsou pojaty jako satelity velkých měst, například u Rennes. V roce 1980 vychází *Bonnemaïsonova* zpráva, která schvaluje myšlenku, že taková území mají být vytyčena podél tras kočovníků (*gens de voyage*); zde se rýsuje zárodek regionálních plánů na zakládání „parkovišť“. Bude třeba počkat na zákony *Bonnemaïson I a II*, které umožní stanovit velikost kočovného obyvatelstva a pro obce nad 5000 zavedou povinnost zmíněná parkoviště pro kočovníky budovat.

Dnes tvoří Romové z demografického hlediska nezanedbatelnou část světové populace. Přes milión a půl z nich je roztroušeno v různých zemích Evropské unie. Na východě Evropy žije dalších šest až osm miliónů. Ve Francii nejnižší odhady stanovují jejich počet na 200–250 000 osob; další zdroje uvádějí spíše 350–400 000 osob, někdy dokonce víc. Tato populace je velmi mladá: polovina jejich členů je mladší dvaceti let.

Současné osídlení

Většina francouzských Romů je jen vzdáleně příbuzná někdejšími *Bohémiens*, kteří se zde objevili v 15. století. Velká část z nich patří k rodinám, jež se usadily v hraničních oblastech Francie během Velké francouzské revoluce (Manušové a Jenišové z oblasti Palatinat a z údolí Rýna, katalánští a baskičtí Gitani z Pyrenejí, Sintové z Piemontu a savojského vévodství). Další přišli z východní Evropy (vlašští Romové⁴ z Transylvánie a z Balkánu) nebo z jižní Evropy (andaluští Gitani z Iberského poloostrova).

Piemontští Sintové byli bez pochyby první z Romů, kteří se ve Francii usadili ve významném počtu. Již od pádu První republiky je lze běžně potkat v Pikardii, na západě a jihu země. Na počátku 19. století se často usidlovali v malých vesničkách, odkud vyráželi na cesty po vzdálenějším či bližším okolí, a živili se jako podomní obchodníci nebo trhovci. Novější migrace se datuje od roku 1870, kdy se jistý počet Sintů z údolí Aosty, povoláním zejména košíkáři, dostal do Provence a oblasti Centrálního masivu, kde dosud žije velký počet jejich potomků. Sintsý jazyk obsahuje (mimo základu společného všem Romům) mnoho slov z nářečí Piemontu či Provence, ale také z němčiny. Právě tento rys piemotské Sinty odlišuje od Manušů žijících v německy mluvících oblastech, od kterých se zřejmě oddělili během 17. století.

Na území Francie se od počátku 19. století ze severovýchodních hranic začaly přemisťovat ještě další dvě skupiny Romů. Jedná se o Manuše a Jeníše. První z nich, kterou německy mluvící obyvatelstvo často nazývalo „*Zwarte Zigeuners*“ (černí cikáni), mluvili romštinou (jazyk indického původu) silně ovlivněnou němčinou a v menší míře i alsaským nářečím. Druzí, nazývaní „*Blonde Zigeuners*“ (bílí cikáni), přejali argot německých kočovníků – tzv. *rotwelsch* – obohacený o výrazy z manušského dialektu romštiny (zejména výrazy týkající se

⁴ V orig. „Rom“ – výraz ve francouzském prostředí označující příslušníky vlašských romských skupin (pozn. red.)

rodinného života) a jidiš (pro obchodní vztahy). Manušové a Jenišové se usadili především v severních Vogézách, kde vytvořili zčásti usedlé komunity. Někteří se vyznačují všemi rysy úspěšné integrace do zemědělského způsobu života té doby: mají stálé domovy, živí se řádnými řemesly jako hudebníci, košíkáři, podomní obchodníci, nádeníci, obuvníci, mlynáři, výrobci deštíků, opraváři cínového nádobí, koňští handlíři, lesníci...

Během následujících třiceti let tito Romové (kromě několika výjimek) neupouštějí svá území v Alsasku-Lotrinsku, Champagne či Palatinatu. Teprve pod vlivem demografického tlaku, který vedl k nárůstu ekonomické konkurence, se rodiny rozptýlily i do vnitřní Francie. Kolem roku 1850 se první Manušové a Jenišové, přicházející z Alsaska-Lotrinska, objevují v Centrálním masivu a akvitánské pánvi. Někteří zde rychle zakoření, jiní krajem jen projdou. Většinou jde o rodiny, ať už kočovné či ne, ekonomicky velmi životaschopné; vydělávají si zejména kramářstvím. K další migraci z tohoto území dochází v roce 1871, kdy bylo Alsasko-Lotrinsko anektováno Pruskem. Manušové a Jenišové z této druhé migrační vlny jsou pozorovateli často popisováni jako velmi chudí lidé. Jedná se o falešný pohled zkreslený stereotypy etnocentriků a „malé buržoazie“? Nebo se zde skutečně objevují takové ožebračené rodiny? Dle dostupných dokumentů můžeme soudit, že mezi nimi byli lidé pohybující se napříč celou západní Evropou po cestách, které byly používány často již před pruskou anexí. Za známku chudoby bez pochyby platila v mnoha případech právě nejistota vlastní životu kočovníků.

Víme ještě o čtvrté skupině, která se od 19. století podílí na romském osídlování Francie: jde o Gitany nebo *Kalé*. Zatímco do života předchozích romských skupin napoleonský režim téměř nezasahoval, Gitani žijící v departementech sousedících s Pyrenejemi se s obstrukcemi ze strany prefektů potýkali. Stejně jako ostatní Romové, také *Kalé* si v sobě nesou stopy po Indii a dalších státech, kde přebývali, narozdíl od ostatních skupin Romů se však vyznačují kulturními specifiky nabytými na Iberijském poloostrově (od Katalánska až po Andalusii). Tisíce z nich byly již po staletí usazeny v Roussillonu a v Baskicku, když v roce 1802 na baskické Gitany provedl obrovský pogrom generál Castellane: zdálo se, že jejich existence podporuje osoby se sklony ke zločinu! Ve stejné době vyhnal prefekt východních Pyrenejí Gitany do Španělska. Úspěch takových akcí však byl zanedbatelný – ani zdaleka nezabránil dalšímu pravidelnému přílivu Gitanů z poloostrova. Tito Romové pronikali do Francie od Perpignanu, kde se ve velkých počtech usazovali. Odsud dorazili k Toulouse, k Montpellier a ke Gard a začínají se objevovat na velkých trzích ve středomořské oblasti. Jejich početné kolonie vznikly zejména v Toulouse (čtvrť Saint Cyprien), v Montpellier (Faubourg Boutonnet), v Béziers (Faubourg de Pont), v Avignonu (čtvrť la Balance). Nîmes, Beaucaire a Aix-en-Provence se staly významnými místy jejich pobytu a průjezdu.

Gitani ovšem nezůstali pouze na jihu Francie. Mnozí z nich, hudebníci, koňští handlíři nebo trhovci, se dostali až na sever či východ země. Pronikání španělských Gitanů do Francie pokračovalo i ve 20. století, i když s nižší intenzitou. V roce 1936 se velké množství Gitanů objevilo mezi uprchlíky před občanskou válkou. V roce 1962 se také mnoho andaluských Gitanů vrací z Alžíru, kde dlouho pobývali, spolu s vlnou dalších emigrantů; usídlují se zejména v aglomeraci okolo Marseille. Migrace Romských rodin ze Španělska do Francie pokračuje i dnes, aniž by na sebe upoutávala pozornost, zejména jako následek sňatků s členy rodin již po léta usazených u střeozemního moře.

První (vlašští) Romové původem ze střední Evropy se ve Francii objevili roku 1866. Označovali se za příchozí z hrabství Agram (Záhřeb, který se nacházel v Dolních Uhrách – dnešním Chorvatsku), živil se kotlářstvím a prokazovali se německými pasy. Máme všechny důvody se domnívat, že se jako kočovníci vydávají na cestu kolem roku 1856 v souvislosti s postupným rušením otroctví, v němž jejich rodiny po staletí žily v rumunském moldavském a valašském knížectví. Je možné, že migraci velmi motivovala představa lepšího života v Americe (po vzoru ostatních obyvatel střední Evropy). Další Romové z Transylvánie, Čurarové, Lovarové a Mačvajové se objevili spolu se skupinou prvních Kalderašů. Následovali vlašské Romy původem z Balkánu (většinou medvědáře). Během jejich vskutku mezinárodního putování došlo k výraznému odlišení všech těchto jednotlivých skupin od sebe navzájem. V roce 1911 se spouští nová migrační vlna, která dosáhne globálních rozměrů: jedná se o migraci Kalderašů (původem z Rumunska, ale kulturně poznamenaných velmi dlouhým pobytem v Rusku). Současné komunity kalderašských Romů v Paříži a v Bordeaux jsou právě výsledkem těchto přesunů.

Současné pohyby

Pro migraci srovnatelných rozměrů je třeba vyčkat let 1960–1970. Migrační proud je napájen zejména jugoslávskými Romy; vyvolává ho potřeba nekvalifikované pracovní síly pro velké továrny na Západě. Přesídlování je nejprve divoké, až od roku 1965 usměrňované jugoslávskou vládou: ta rozvolňuje legislativu týkající se cestovních dokladů a schvaluje nábor jugoslávských pracovníků. V roce 1970 jsou zmírněny formality nutné pro vysídlení. Od nynějška je možné se přestěhovat do západních zemí s obyčejným tříměsíčním turistickým vízem, čehož využije k narovnání svého statusu i určitý počet dosud nelegálních přistěhovalců. Tato migrační vlna se dotkne především Rakouska (53 000 osob), Německa (10 000 osob), Itálie (10 až 30 000 osob) a Francie (přibližně 10 000 osob).

Romové přicházející v rámci této migrace pocházejí především z chudých oblastí Jugoslávie: Srbska, Makedonie, Bosny a Hercegoviny. Nepředstavují stejnorodé sociální společenství. Jedni přicházejí na Západ s náležitými smlouvami, jiní přicházejí zkusit svoje štěstí. Další žijí jako uprchlíci. Většina z nich se do západních společností začleňuje jen postupně. Mladí lidé většinou hledají jen dočasnou námezdní práci nebo se snaží uživit tradičnějším povoláním (hudbou, cínováním). Chtějí především zlepšit svou sociální situaci v Jugoslávii. Ale nově vzniklé finanční potřeby nutí muže, aby se na Západ vrátili, tentokrát již v doprovodu manželek a s plánem pracovat v cizině déle. Vedle pravidelně placeného zaměstnání mužů vyvíjejí drobné činnosti i ženy. Děti zatím většinou zůstávají se svými prarodiči v Jugoslávii, ale dříve či později se nakonec celá rodina v nové zemi sejde. Domy postavené v původních vesnicích za našetřené úspory už nestačí, některé děti narozené v emigraci získají novou národnost. Pouta se zemí původu se stávají spíše symbolickými: pohřbívají se tam mrtví, pořádají se tam rodinné oslavy, někteří mladíci tam plní svou vojenskou službu. Plány na definitivní návrat do vlasti začínají blednout, i když se nezbytně nevytratí úplně.

Mimo tuto migraci, která se ničím jako „romská“ nevyznačuje (kromě etnickou skupinou vyznávaných hodnot, udržovaných snáze díky početnosti migrujícího společenství), probíhají další, viditelnější pohyby. Od druhé poloviny sedmdesátých let musí západní země čelit nárazové migraci, jejíž jádro tvoří bosenští Romové, nazývaní Xoraxane („muslimové“), kteří pronikají do Evropské unie skrze Itálii. Odtud míří do Francie, Španělska, Nizozemí a Belgie. Nejprve se stany, později v obytných karavanech, cestují těmito zeměmi křížem krážem, bez povolení k pobytu, často bez dokladů, bez legální možnosti opatřit si zdroj obživy – Xoraxane žijí především ze žebroty. Některé z nich živí i drobná kriminalita: krádeže, loupeže, prostituce.

Dnes je tato migrace zastíněna dalším migračním proudem. Rozpad Jugoslávie a politické i ekonomické potíže na Východě vedou mnoho Romů, zejména rumunských, bulharských a polských, k emigraci na Západ. Tento fenomén zesiluje zejména po roce 1989, kdy se zvedl počet žadatelů o politický azyl. Současné změny ve východní Evropě se totiž Romů z regionu dotýkají dvojnásob negativně. Romové, kteří se živí nekvalifikovanými pracemi, čelí problémům s bydlením a diskriminací, jsou prvními, kdo platí daň za ekonomickou transformaci. A jako etnická menšina bez zvláštní ochrany se též stávají obětními beránky těch, kteří liberalismu využívají pro svůj znovuoobjevený nacionalismus. Proto se před branami našeho státu tísní stovky tisíc těchto lidí.

Zaměříme se detailněji na případ rumunských imigrantů romského původu. V roce 1990 bylo ve Francii evidováno 3 312 rumunských žadatelů o azyl. V následujícím roce jich přibývalo dal-

ších 2 486. Žádná statistika nevymezuje, jakou část z nich tvořili Romové. V každém případě v prosinci 1991 žilo několik stovek vlašských Romů v Roubaix, dalších 50 se usadilo u Toulouse, odkud byli ovšem v prosinci 1992 nařízením prefektury vypuzeni (později se vrátili a usídlili se na stejném místě...). V nouzovém uprchlickém táboře v Nanterre bude přítomno 800–1000 osob (postupně se přítomnost vlašských Romů z Rumunska začne dotýkat zejména romských komunit okolo Paříže). Počet romských uprchlíků z Rumunska v této době ve Francii dosáhne přibližně počtu 1500 osob. Především jde o uprchlíky z oblasti Timia (západní Rumunsko). Případy jejich vykazování z Francie se začínají postupně objevovat od začátku roku 1993. Další příchody uprchlíků zaznamenává vzdušná a pohraniční policie také v Alsasku i Lotrinsku. Jde o vlašské Romy, kteří často již vůbec nedoufají v úspěšný přechod do Německa. Další důležitý migrační proud přivádí do Lyonu postupně víc a víc Romů z Craiovy. Ti jsou předmětem zájmu příslušných úřadů a posléze jsou „laskavě“ repatriováni na útraty francouzského státu do Rumunska.

Pohyb Romů mezi východem a západem je dnes běžnou věcí, i když to jednotlivé státy jen těžko připouštějí. Kromě některých obchodníků a muzikantů, s jejichž cestami není z hlediska zákonů nic v nepořádku, přichází do Francie většina rumuských Romů pololegálně a ve stejné situaci zde i žijí. Někteří z nich se ještě snaží žádat o azyl, ale výsledek je stále nejistější. Mnozí z nich žijí v obtížných podmínkách v neustálém strachu z násilného vyhoštění. Jiní se ve Francii nastálo zabydleli, zejména okolo Toulouse. Tak či tak, realitou dneška je konstantní pohyb lidí v kruhu mez východem a západem a zatím nic nenasvědčuje tomu, že by se měl v dohledné době vytrátit.

Závěr

Romské osídlování Francie je fenomén velmi starý, různorodý a dosud neuzavřený. Je spojen s výše popsányými migracemi, neoddělitelnými součástmi historie a kultury těch, které přinesly, ale neomezuje se pouze na tento rozměr. Každá migrace je následkem tlaků vnějších (historie národů mezi kterými Romové žijí) či vnitřních (demografický tlak, rodinné konflikty, hledání nových zdrojů), které vedou aktéry k hledání nového útočiště, kde mohou začít nový život. Na počátku 19. století byli Romové ve Francii koncentrováni spíše kolem přirozených zemských hranic. Později se pohybovali napříč jednotlivými regiony, projížděli venkovem a malými vesničkami, s dočasnými zastávkami ve městech, kde mohli lépe obchodovat. Když došlo v šedesátých letech k urbanizaci země, následovali své zákazníky, a tak se přiblížili k hustěji osídleným oblastem. Jistá část těchto lidí pokračuje v kočování i dodnes. Přemisťují se (více

či méně pravidelně), aby využili ekonomiku nějaké menší nebo větší oblasti a aby udržovali extrémně intenzivní společenský život. Pro jiné se migrace mění v objíždění rodičů či přátel při faktickém zakotvení na jednom místě. Velká část udržuje migraci jako nezbytný prvek výkonu kočovných řemesel, která vyžadují pravidelné přesuny ve vhodných prostředcích. Kočovnictví se také znovuobjevuje skrze osídlení, které – i když jde o nepohyblivé obytné přívěsy – upomíná na putování předků. Toto vše živí myšlenku, že romská identita je neoddělitelně spjata s pohybem. Ale ten se neodehrával stranou jasného zeměpisného, sociálního a politického rámce. Romské přesuny nemohou být považovány za bezcílné bloudění, i když často svědčí o existenci komunity, která se odehrává v mezerách sedentarizované společnosti.

*Autor je etnolog, ředitel časopisu Études Tsiganes
překlad Jitka Jurková*

Bibliografie

- ASSEO, Henriette, 1994 : *Les Tsiganes. Une destinée européenne*. Découvertes/Histoire, Gallimard, Paris.
- BENATTIG, Rachid & BRACHET, Olivier, 1998: *Les dynamiques migratoires roumaines: le cas des demandeurs d'asile en France*. Rapport final. CRESI/CRARDDA & Ministère de l'Emploi et de la Solidarité, Direction de la Population et des Migrations. Villeurbanne & Paris.
- REYNIERS, Alain, 1989: „L'installation des Sinti dans les Vosges du Nord au XIXe siècle“, *Études Tsiganes*, 2: 38-57.
- REYNIERS, Alain, 1991: „Pérégrinations des Jenis en France au XIXe siècle“, *Études Tsiganes*, 2: 19-25.
- REYNIERS, Alain, 1995: *Les populations tsiganes et leurs mouvements dans les pays d'Europe centrale et orientale et vers quelques pays de l'OCDE*. Paris, OCDE (Migration Internationale et Politique du Marché du Travail; Document hors-série, n° 1; Diffusion générale).
- REYNIERS, Alain, 2003: „Migrations tsiganes de Roumanie“, in Dana Diminescu (dir.), *Visibles mais peu nombreux. Les circulations migratoires roumaines*. Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris, pp. 51-63.
- ROBERT, Pascal, 2004: „La migration des Sinté piémontais en France au 19e siècle“, *Études Tsiganes*, 18/19: 29-51.

- VAUX de FOLETIER, Francois de, 1961: *Les Tsiganes dans l'Ancienne France*. Société d'Édition Géographique et Touristique, Paris.
- VAUX de FOLETIER, Francois de, 1981: *Les bohémiens en France au 19e siècle*. Jean-Claude Lattès, Paris.
- WILLIAMS, Patrick, 1984: *Mariage tsigane. Une cérémonie de fiançailles chez les Rom de Paris*. L'Harmattan / SELAF, Paris.

Summary

Migratory Movements of Gypsies in France

The inhabitants of the Saint Laurence district on the left bank of the Saine, across from Macon, saw, on August 24, 1419, "a horde of horrible looking people who, with their horses, spread out on the fields like animals". Their leader called himself the Duke of Little Egypt. These Gypsy or Bohemian men (they had letters of recommendation from Bohemia) were excellent horse traders; their wives were clever at getting into people's homes. A century later, Louis XII ordered "those who call themselves or are called Egyptians" to leave the territory. This was the first of a series of expulsions. In 1539, Francis I banned them from entering the kingdom. Louis XIV issued an edict preventing them from moving around except in very small groups.

The collapse of the Kingdom of France in 1793 did not end the persecutions of the Bohemians. At the end of the 19th century, France deported them to its borders. In 1895, they were accused of stealing children. A 1912 law made ambulant professions illegal. Between 1939 and 1946, travelers were interned in over 70 camps. Many were sent to extermination camps in Germany and Central Europe. Between 1942 and 1945, over 500,000 Gypsies were murdered, mostly in concentration camps. A 1969 law still considered the travelers a dangerous class who must be identified and whose activities must be controlled. However, since 1968, the Ministry of the Interior has encouraged cities to organize space for travelers to camp in the hope that the experience of living in good conditions and comfort will gradually cause them to choose to settle.

Today there are more than one and a half million Gypsies in the European Union. Between six and eight million other Gypsies live in countries of the East. In France, estimates vary from 200,000 to over 400,000. Half of the members are under 20 years old.

The Gypsies are members of many different groups: Sinti from Piedmont, Provence, and Germany; Manoush "Black Gypsies" and Yeniche ("Blond Gypsies") from Germanophone areas, Gitanos or Kale from the Iberian peninsula, Roma from Central Europe; Curara, Lovara, Matchvaya and Kalderash ...

At the beginning of the 19th century, Gypsies were mostly concentrated around the natural borders of the country. Later they spread out around the land, crossing rural areas and villages and stopping for a while in market towns and cities. With the urbanization of the country, particularly after the 1960s, they followed their clientele to heavily populated places. Some still travel for their economic and social life. Others have settled to be near relatives or friends. A great number continue the ambulant activities that require regular displacements with

appropriate vehicles. Traveling is reappearing across the country, but even if they live in a permanent trailer, they thus recall the voyage of their forefathers.

The difficulties involving immigration to France have continued through the years. Recently, the dissolution of Yugoslavia and economic and political problems of countries in the East have caused numbers of Gypsies, especially Romanian, Bulgarian and Polish Gypsies, to infiltrate into the West. Since 1989, there has been an enormous demand for political refugee status. Gypsies have been doubly penalized. For the most part, being unskilled workers, badly housed and despised, Gypsies are the first to bear the burden of the economic transformation; a minority ethnic group without any special protection, they are scapegoats for the disappointments of the newly installed liberalism.

Today, movements of Gypsies between the East and the West are common even if the States do not admit it. Except for a few businessmen and musicians who travel in the light of day, most of the Roma from Romania come and live as semi-“clandestines”. Some request asylum, but the outcome of their request is more and more uncertain. Many live in a precarious situation and are in constant fear of forced expulsion.

Valerie Levy

Romano džaniben – řilaj 2008

Časopis romistických studiř

Tento řasopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Publikace byla financována hlavnřím městem Praha z Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menšin na územřím hl. m. Praky pro rok 2008.

Toto říslo je výstupem z výzkumného záměru ř. MSM 0021620825
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětř holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčková 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300
Šěfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadřlková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová

Recenzovali: doc. PhDr. Jiřř Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs

Sazba: Petr Teichman
Tisk: PBtisk, Příbram
Produkci zajiřřtuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořřtovného a balného)
ISSN 1210-8545

Evidenční říslo podle tiskového zákona: MK řR E 6882

Nevyřřádané rukopisy a fotografie se nevracejř. Obsah zveřejněných polemických řlánků
nemusř být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvřm pořřt Praha ř.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.